

Date: 15th August-2026

GLOBALLASHUV SHAROITIDA MILLIY QADRIYATLARNI ASRASH VA
RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI

Baxtiyorova Gulsanam Baxtiyor qizi

Nizomiy nomidagi O‘zMPU Tarix fakulteti “Milliy g‘oya, ma’naviyat asoslari va
huquq ta’limi” yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni asrash va rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Globallashuvning ijobiy va salbiy jihatlarini, uning milliy o‘zlikni anglashga ta’siri, shuningdek, ta’lim tizimi, oila, mahalla, davlat siyosati va raqamli texnologiyalar orqali milliy qadriyatlarni mustahkamlashning zamonaviy mexanizmlari yoritilgan. Maskur ilmiy maqolaning asosiy maqsadi globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni asrash va rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari tahlil qilinadi. Shuningdek, ularni amaliyotga tatbiq etishning samarali mexanizmlari aniqlashdan iborat. Bundan tashqari globallashuvning milliy qadriyatlarga ta’sirini o‘rganish, milliy qadriyatlarni asrash va rivojlantirish bo‘yicha mavjud tajribalarni umumlashtirish zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalari vositalarida milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish usullarini tahlil qilish yoshlar ongida milliy qadriyatlarga hurmat tuyg‘usini shakllantirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqish kabilari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: globallashuv, milliy qadriyatlar, milliy o‘zlik, ma’naviyat, madaniyat, ta’lim, oila, mahalla, yoshlar siyosati, raqamli texnologiyalar, madaniy meros, milliy liboslar, strategiya.

XXI asr globallashuv asri sifatida e’tirof etiladi, globallashuv — bu dunyo davlatlari, xalqlari va jamiyatlari o‘rtasidagi iqtisodiy, siyosiy, madaniy, ilmiy hamda axborot aloqalarining tobora kuchayib, o‘zaro bog‘liqligining ortib borish jarayonidir. Fan va texnika taraqqiyoti, internetning rivojlanishi hamda xalqaro iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalarning kengayishi dunyo mamlakatlarini yanada yaqinlashtirdi. Globallashuv natijasida davlatlar o‘rtasidagi hamkorlik kuchaydi, ilm-fan yutuqlari tez tarqaldi, zamonaviy texnologiyalar inson hayotining ajralmas qismiga aylandi. Biroq globallashuv jarayoni bilan bir qatorda milliy madaniyat, til, urf-odat va an’analarni saqlash masalasi ham dolzarb bo‘lib bormoqda, ayrim hollarda ommaviy madaniyatning kuchayishi, begona g‘oyalarning kirib kelishi, yoshlarning milliy qadriyatlarga nisbatan befarq bo‘lib qolishi kabi holatlar kuzatilmoqda. Shu bois globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni asrash va rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Milliy qadriyatlar – bu xalqning ko‘p asrlik tarixiy taraqqiyoti davomida shakllangan moddiy va ma’naviy boyliklari, urf-odatlari, an’analari, tili, dini, milliy kiyimlari, milliy taomlari, odob-axloq me’yorlari va madaniy merosidir. Milliy qadriyatlar:

1. xalqning tarixiy xotirasini saqlaydi;
2. milliy o‘zlikni anglashni shakllantiradi;
3. yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalaydi;
4. jamiyatda ma’naviy barqarorlikni ta’minlaydi;

Date: 15th August-2026

5. millatlararo totuvlik va bag'rikenglikni mustahkamlaydi.

Har qanday xalqning taraqqiyoti avvalo uning ma'naviy qadriyatlariga bo'lgan munosabatiga bog'liq. Milliy qadriyatlar va ularni aloqadorligini ifodasi bo'lgan qadriyatlar tizimi, millatni o'zi bilan birga tarix silsilalari, zamona zayllari, turli ijtimoiy, siyosiy jarayonlar orasidan o'tmishdan kelajakka tomon o'tib turadi. Bu qadriyatlar ko'proq millatning etnik xususiyatlari va etnik makoni bilan bog'liq. Xalqlarning ijtimoiy taraqqiyoti esa ularni milliy-etnik qadriyatlarining ravnaqi bilan uzviy aloqadorlikda davom etadi, har bir xalq yoki millat o'ziga xos, rang-barang qadriyatlarni takomillashtirib borishi natijasida umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirib, uning turli qirralarini rivojlantirib boradi. Milliy qadriyatlar umuminsoniy va mintaqaviy qadriyatlar bilan birgalikda mavjud bo'ladi, biroq ular millat paydo bo'lgandan so'ng shakllanadi. Umuminsoniy va mintaqaviy qadriyatlar milliy qadriyatlarning ko'p tomonlarini o'z ichiga oladi. Milliy qadriyatlar umuminsoniy va mintaqaviy qadriyatlar ta'sirida keng rivojlanish, takomillashish imkoniga ega bo'ladi. Ular o'rtasidagi muntazam davom etib boradigan dialektik munosabat jahon sivilizatsiyasi rivojlanishining muhim omillaridan biridir. Milliy qadriyatlarning shakllanishi va rivojlanishi har bir millatning o'ziga xos tarixi, madaniyati, axloqi va psixologik fazilatlarini, yashash sharoiti, turmush tarzi, ishlab chiqarish faoliyati bilan bog'langan. Milliy qadriyatlarning har bir shaklini millat tarixi, taraqqiyotining o'ziga xos xususiyatlarini chuqur o'rganish orqaligina to'g'ri tushunib olish mumkin. Globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni asrash va rivojlantirish muammosi zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda markaziy o'rinlardan birini egallaydi. Globallashuv jarayonlarining milliy qadriyatlarga ta'siri masalasi falsafiy va ijtimoiy jihatdan chuqur o'rganilgan. I. Ergashevning tadqiqotlarida globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni asrashning ijtimoiy-falsafiy masalalari atroflicha tahlil qilingan bo'lib, bu borada yuzaga keladigan xavf-xatarlar va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rsatilgan. Globallashuvning ijobiy jihatlari quyidagilardan iborat:

1. zamonaviy bilim va texnologiyalar almashinuvi;
2. xalqaro ta'lim imkoniyatlarining kengayishi;
3. madaniyatlararo muloqotning rivojlanishi;
4. innovatsion g'oyalarning tez tarqalishi;
5. iqtisodiy hamkorlikning kengayishi.
6. ommaviy madaniyatning haddan tashqari keng tarqalishi;
7. milliy til va urf-odatlarining qadrsizlanishi;
8. internet orqali zararli axborotlarning kirib kelishi;
9. yoshlar ongiga yot g'oyalarning singdirilishi;
10. ma'naviy qadriyatlarga befarqlikning ortishi.

Ta'lim tizimi milliy qadriyatlarni avloddan avlodga yetkazishning eng samarali vositasidir. Maktabgacha ta'limdan boshlab oliy ta'limga qadar barcha bosqichlarda milliy tarix, adabiyot, ma'naviyat, huquqiy madaniyat va ajdodlar merosini chuqur o'rgatish yoshlarning milliy o'zligini anglashiga xizmat qiladi, oila inson tarbiyasining birinchi maskanidir. Farzandga odob, hurmat, mehr-oqibat, mehnatsevarlik, halollik, kattalarni e'zozlash kabi fazilatlar oilada singdiriladi. Shu sababli ham milliy qadriyatlarni asrash

Date: 15th August-2026

avvalo oiladan boshlanadi. Mahalla o'zbek xalqining noyob ijtimoiy institutidir. Mahallada milliy bayramlar, hasharlar, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, urf-odat va an'analar davom ettiriladi, bu esa yoshlarni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalaydi. So'nggi yillarda O'zbekistonda ma'naviyatni yuksaltirish, madaniy meros obyektlarini asrash, muzeylar, teatrlar, kutubxonalar va tarixiy obidalarni rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Taraqqiyot strategiyasida ham ma'naviy taraqqiyot va milliy qadriyatlarni rivojlantirish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan. Bugungi kunda internet va ijtimoiy tarmoqlar katta tarbiyaviy kuchga ega. Milliy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi elektron darsliklar, mobil ilovalar, hujjatli filmlar, podkastlar, virtual muzeylar va ijtimoiy tarmoqlardagi ma'rifiy sahifalar yoshlarning milliy merosga qiziqishini oshiradi. Ta'lim tizimi ancha rivojlantirildi, axborot bazalari yaratildi ko'pgina ma'lumotlar yanada qulay usulga o'tdi. Madaniyat va san'atimiz esa dunyoga tanilgan o'zining go'zalligi, mehmondo'stligi, xushzabonligi bilan san'at esa turli ko'rinishda masalan duradgorlik, naqshkorlik, do'ppido'zlik, kashtachilik, kulolchilik, rassomlik kabi nafis kasblarimizga dunyo xalqlari qiziqish bildiradilar va ularning namunalarini ko'rish uchun o'lkamizga tashrif buyiradilar. Kitobxonlik sohasida esa besh tashabbus loyihalaridan ham bilsak bo'ladi kitobxonlikka bulgan e'tibor juda yuqori ayniqsa yoshlar orasida kitobxonlikni rivojlantirish muhimligi takidlanadi. Tanlovlar musobaqalar tashkil etilib yoshlarni munosib rag'batlantirish kanda qilingani yo'q. Har bir xalq qadrlagan narsa yoki hodisa, birinchi navbatda, uning milliy ma'naviyati bilan bog'liq bo'ladi, millatning ruhiyati, tarixiy an'analari, ma'naviy ehtiyojiga mos kelmaydigan begona qadriyatlarni unga zo'rlab singdirish mumkin emas. Ayniqsa, boy tarixiy merosga ega bo'lgan xalqlar ma'naviy hayot borasidagi zo'ravonlikni ruhan qabul qilmaydilar. Xalqlarga yangi ma'naviy qadriyatlarni singdirish uchun avval, ularga nisbatan ehtiyoj tug'dirmoq kerak. Ma'naviy ehtiyojsiz, tarixiy an'analarni e'tiborga olmay singdirmoqchi bo'lgan qadriyatlar millatning hayotida ma'lum o'rin olsa ham, uning ruhiyatiga singmaydi, binobarin qalbidan o'rin olmaydi. Milliy qadriyatlar ham qandaydir o'zgarmas hodisa emas. Millat taraqqiyoti bilan bog'liq bo'lgan ijtimoiy, iqtisodiy, ma'naviy hayotning takomillashib borishi, yashash va mehnat qilish sharoitlari o'zgarishi bilan milliy qadriyatlar ham rivojlanib borishiga imkon yaratiladi. Yosh avlod tarbiyasida milliy qadriyatlar, urf-odatlarining yosh avlod, shu jumladan talabalarni tarbiyalashdagi ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-mafkuraviy, madaniy-ma'rifiy hamda xushxulqlilik, axloqiy, ruhiy va jismoniy yetuklik borasidagi ulkan tarbiyaviy ahamiyati shundaki, bu ularning ijtimoiy-pedagogik, ommaviy-maishiy hayoti, yuksak orzu-umidlari-yu ideallari bilan chambarchas bog'liqligidadir. Milliy qadriyatlarni xalq ijod qiladi, demak ular xalqning bebaho oltin merosi hisoblanadi. Har bir xalq qadrlagan narsa yoki hodisa, birinchi navbatda, uning milliy ma'naviyati bilan bog'liq bo'ladi, millatning ruhiyati, tarixiy an'analari, ma'naviy ehtiyojiga mos kelmaydigan begona qadriyatlarni unga zo'rlab singdirish mumkin emas. Ayniqsa, boy tarixiy merosga ega bo'lgan xalqlar ma'naviy hayot borasidagi zo'ravonlikni ruhan qabul qilmaydilar. Xalqlarga yangi ma'naviy qadriyatlarni singdirish uchun avval, ularga nisbatan ehtiyoj tug'dirmoq kerak, ma'naviy ehtiyojsiz, tarixiy an'analarni e'tiborga olmay singdirmoqchi bo'lgan qadriyatlar millatning hayotida ma'lum o'rin olsa ham,

Date: 15th August-2026

uning ruhiyatiga singmaydi, binobarin qalbidan o‘rin olmaydi. Milliy qadriyatlar ham qandaydir o‘zgarmas hodisa emas. Millat taraqqiyoti bilan bog‘liq bo‘lgan ijtimoiy, iqtisodiy, ma‘naviy hayotning takomillashib borishi, yashash va mehnat qilish sharoitlari o‘zgarishi bilan milliy qadriyatlar ham rivojlanib borishiga imkon yaratiladi, yosh avlod tarbiyasida milliy qadriyatlar, urf-odatlarining yosh avlod, shu jumladan talabalarni tarbiyalashdagi ijtimoiy-siyosiy, ma‘naviy-mafkuraviy, madaniy-ma‘rifiy hamda xushxulqlilik, axloqiy, ruhiy va jismoniy yetuklik borasidagi ulkan tarbiyaviy ahamiyati shundaki, bu ularning ijtimoiy-pedagogik, ommaviy-maishiy hayoti, yuksak orzu-umidlari-yu ideallari bilan chambarchas bog‘liqligidadir. Milliy qadriyatlarni xalq ijod qiladi, demak ular xalqning bebaho oltin merosi hisoblanadi. Milliy qadriyatlar bugungi kunda ko‘pchilik insonlar uchun go‘yo eskirgan narsalardek tuyiladi. Globallashuv natijasida insonlar dunyo tillarini o‘rganishga intilish yevropa madaniyati kirib kelishi nafaqat til balki kiyinish madaniyati, muomala madaniyatiga ham o‘z ta‘sirini ko‘rsatmoqda, milliy liboslar bir necha yillar ilgari eskilik sarqitidek ko‘rina boshlagan edi, ammo ularni takomillashtirib yangi zamonaviy fasonlarda qo‘llanilishi ularni yana ommabop bo‘lishiga sabab bo‘ldi. Rivojlanish va zamonaviylashish yaxshi biroq o‘zlikni unutmagan holda bu bosqichga o‘tilsa milliy qadriyatlarni unutmagan holda rivojlansak eng tog‘ri yo‘l bo‘ladi. Xalqimiz yaratgan o‘zbekona qadriyatlar, rang-barangligi va beqiyosligi bilan ajralib turadi. Ularning sanovi taxminan besh-o‘n mingdan oshadi, ularning mukammalligi, nafosati va o‘ziga xos xarakterli xususiyatlari yillar o‘tsa-da yo‘qolmay sayqallashib borishidadir, bizningcha qadimiy va zamonaviy yangi o‘zbekona qadriyatlarni shartli ravishda bir necha turlarga bo‘lish mumkin: to‘rt unsur – yer, suv, olov, havo bilan bog‘liq xalqdir. Globallashuvning ijobiy tomonlari:

1. ilm-fan va texnologiyalarning tez rivojlanishi;
2. xalqaro savdo va iqtisodiy hamkorlikning kengayishi;
3. ta‘lim va ish imkoniyatlarining ortishi;
4. madaniyatlararo muloqotning rivojlanishi;
5. axborot almashishning tezlashishi.
6. globallashuvning salbiy tomonlari:
7. milliy qadriyat va urf-odatlarining zaiflashishi;
8. ommaviy madaniyatning kuchayishi;
9. zararli axborot va yot g‘oyalarning tarqalishi;
10. ayrim milliy tillarning iste‘moldan chiqib borishi;
11. madaniy o‘ziga xoslikning yo‘qolish xavfi.

Globallashuv — zamonaviy dunyoning tabiiy taraqqiyot jarayoni bo‘lib, undan oqilona foydalanish zarur. Shu bilan birga, har bir xalq o‘zining milliy qadriyatlari, tili, madaniyati va an‘analarini asrab-avaylashi muhim hisoblanadi. Globallashuvning salbiy tomonlarini kamaytirish uchun esa OAV va ijtimoiy tarmoqlarda milliy qadriyatlarni targ‘ib qiluvchi ko‘rsatuvlar, filmlar va maqolalar tayyorlash, madaniy tadbirlarda Festival, ko‘rik-tanlov va baxshichilik anjumanlarini o‘tkazish. Raqamli arxivlar Madaniy meros obyektlarini raqamlashtirish va internet tarmog‘ida keng ommalashtirish zarur.

Date: 15th August-2026

Xulosa qilib aytganda, globallashuv zamonaviy taraqqiyotning ajralmas qismi hisoblanadi, undan to'g'ri foydalanish mamlakat taraqqiyoti uchun katta imkoniyatlar yaratadi, biroq milliy qadriyatlarni asrash va rivojlantirish har qanday jamiyatning ustuvor vazifasi bo'lib qoladi. Ta'lim tizimi, oila, mahalla, davlat siyosati, ommaviy axborot vositalari va raqamli texnologiyalar uyg'unligi orqali milliy o'zlikni saqlab qolish hamda uni kelajak avlodga yetkazish mumkin. Milliy qadriyatlarni asrash – bu nafaqat tarixiy merosni himoya qilish, balki xalqning kelajagini mustahkamlash demakdir. Milliy qadriyat — millat uchun muhim ahamiyatga ega bo'lgan etnik jihat va xususiyatlar bilan bog'liq qadriyat shaklidir, uni asrash va rivojlantirish kelajak avlodga yitqazish har birimizning burchimiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sh .Mirziyoyev Tanqidiy tahlil Toshkent 2022.
2. Zayniyev S.X. Milliy qadriyatlar va ma'naviy merosning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni. – Toshkent viloyati: Sharq nashr, 2025
3. Ma'naviyat asoslari. Oliy ta'lim muassasalari uchun darslik.
4. To'xtayev B. Milliy g'oya: asosiy tushuncha va tamoyillar. – Toshkent: